

Klasskamp och tvedräkt: Rugbysportens väg från amatörism till professionalism

Peter Dahlén

Institut for informations- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652-7224) 2004-10-26

Copyright © Peter Dahlén 2004. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Den 23 november 2003 upptogs hela mittuppslaget av *Aftonbladets* sportbilaga av en artikel om VM-finalen i rugby dagen innan. Över en bild där en glad engelsk spelare håller om en lagkamrat och tycks peka mot de inklippta match- och publikbilderna löd rubriken: ”Titta – du är större än Beckham.” Den som åsyftades var matchhjälten, ”Englands egen ’golden boy’ – Jonny Wilkinson, 24”, som avgjorde i sista minuten på tilläggstiden. Den dramatiska matchen – som gick till förlängning – mellan England och Australien spelades på Sydneys olympiastadion och vanns alltså av England ”efter 100 minuters stentuff rugby”. Detta var en stor händelse runt om i världen och i England betraktades segern, som var landets första VM-guld i rugby, som den största sedan Englands seger i fotbolls-VM 1966.

Både England och Australien ”stod stilla under VM-finalen, kanske mest i Australien där rugbybyn är större”, skrev *Aftonbladet*. Rugbysporten, som en i artikeln intervjuad person definierar som en medelklassport i förhållande till den med arbetarklassdominerade fotbollen, skall dock även ha fått ett stort uppsving i England där segermatchen blev en källa till nationell samling av sällan skådat slag, med olika effekter på det sociala livet som följd eftersom det beräknades att ungefär 10 miljoner engelsmän såg matchen direkt på TV, många hemma men många också på pub eller annan lokal. Det skall vidare ha varit 60 procent mindre trafik på de brittiska vägarna jämfört med en vanlig lördag medan elkonsumentionerna skall ha ökat väsentligt i halvtid: ”Det betyder att ungefär 850 000 teko-kare gick på samtidigt”, som *Aftonbladet* uttrycker det med hjälp av en lättbegriplig nationell stereotyp, det vill säga föreställningen om ständigt tedrickande engelsmän. Vadslagningsföretaget William Hill gav oddsen 6–4 på att managern Clive Woodward skulle komma att adlas och oddsen 4–1 på att Jonny Wilkinsom skulle bli det – tecken så goda som några på deras nyvunna och odödliga hjältestatus.

Tidsskillnaden gjorde att det var frukosttid i England när matchen spelades i Sydney och många pubar hade specialtillstånd att öppna redan klocka åtta på morgonen. I

Wilkinsons hemstad Newcastle, där han spelar för Newcastle Falcons, ”hade tiotusentals samlats på pubar [och] klubbar för att titta på när stadens store son avgjorde VM”. Att det var televisionsutsändningen alla församlade människor tittade på nämns inte utan betraktas som en fullständig självklarhet. Efter att på detta sätt ha tagit del av begivenheterna upp-gavs miljoner engelsmän ha ”varit igång och firat hela dagen” och ”festen” skulle helt säkert fortsätta dagen därpå när världsmästarna återvände till sitt hemland.

England har vunnit VM-finalen i Rugby. Mittuppslag i Aftonbladets sportbilaga Sportbladet den 23 november 2003.

Av Aftonbladets artikel framgår också att segern blev en källa till nationell samling och ett temporärt uttraderande av sociala skillnader. En bild visar en vilt hejande Harry som fanns på plats och "[h]emma i England satt premiärminister Tony Blair och såg matchen på sitt lantställe Chequers. – Detta är en fantastisk dag för engelsk rugby och för England. Laget kan vara stolt över sin insats. Hela landet kan vara stolta över dom.”

Fotbollslandslagets tränare, Sven-Göran Eriksson, hoppades att triumfen skulle inspirera hans eget lag till stordåd: ”–Det var en stor utmaning att åka till Australien och slå världarna i en final [innan 2003 hade England aldrig besekrat Australien på bortaplan, min anm.]. Ett stort grattis till laget. Dom är lejon, sa Svennis. –Alla ska njuta av den här segern. Vi hoppas på samma framgång när vi åker till Portugal [EM i fotboll, min anm.] nästa sommar.”

”Lejon”, ”Lions”, är vad det engelska fotbollslandslaget brukar kallas och liknas vid (jämför den svenska Tigern och den ryska Björnen) och genom att även kalla rugbylandslaget för ”Lejon” frammanar Sveriges en både maskulin och ödesbestämd koppling mellan de båda landslagen, som därigenom framstår som förenade i samma heroiska mission, nämligen den att kämpa modigt och hårt för att erövra idrottsvärldens prestigefyllda lagrar åt den engelska nationen.

Rugby i en svensk kontext

Det finns två aspekter i denna rapportering som är värda att beakta utifrån en svensk horisont. För det första den att rugby är en sport som har få utövare på våra skandinaviska breddgrader, varför också och medietäckningen vanligtvis är minimal även vid de stora, internationella turneringarna. För det andra den att Sveriges största tidning *Aftonbladet* viker ett helt mittuppslag i sin sportbilaga *Sportbladet* till att berätta om en rugbymatch, trots det svaga svenska rugbyintresset.

Hur kan det då komma sig att denna rugbymatch fick ett så stort utrymme i *Aftonbladet*? Det finns, för det första, en geografisk och kulturell närhet: England ligger på nära avstånd och dess samhällsliv präglas av samma borgerliga, västerländska värderingar som Sverige. Denna geopolitiska aspekt lyfts också fram i *Aftonbladets* artikel, där en intervjuad person säger att bucklan nu antligen ”kommit till norra halvklotet”. Med detta åsyftas det industriellt och demokratiskt utvecklade Europa som också vi är en del av. För det andra så är rugby en utpräglad maskulin lagidrott som präglas av fysiska kampmoment och våldsamma sammanstötningar, liksom de lagidrotter som är mest populära och omsjunga av våra medier, fotboll och ishockey.

Aftonbladets artikel är, för det tredje, formad som en arketypisk berättelse om Hjältarna som far ut på en lång och riskfylld resa till fjärran land för att erövra den Heliga Graal, det vill säga det i det här sammanhanget mest värdefulla som finns, världsmästarbucklan – något de också lyckas med. Detta tack vare den störste, mest modige och hängivna av alla de ädla kämparna, ”Jonny Be Good” Wilkinson (notera den intertextuella referensen till Chuck Berrys klassiska – och ytterligt maskulina – rocklåt och som tillför artikeln en extra dimension för den (manlige läsare) som igenkänner den, vilken genom stor självuppoffring avgjort kampen, slaget, i den allra sista minuten, vilket också får det hela att anta mirakulösa dimensioner.

Vi kan, för det fjärde, lätt ta till oss och njuta av denna kulturella lovsång och hjältesaga eftersom vi läst den så många gånger tidigare på sportsidorna, i ett otal varianter – lag och personer byter namn och skepnad men berättelsens form, struktur, innehåll och budskap är alltid densamma; det är i stort sett alltid samma dygder, mannadåd och karaktärsdrag som hyllas. Här underlättas, för det femte, läsningen av sagan om rugbyhjältarna ytterligare eftersom det explicit hänvisas till vår tids kanske mest kända hjälteberättelse, den om David Beckham.

Sammantaget gör dessa faktorer att vi som läser *Aftonbladets* artikel utan problem kan identifiera oss med Englands vinnande rugbylandslag (om de förlorat finalen skulle upp-

slaget aldrig har varit lika stort), trots att vi sällan eller aldrig läser om det i våra nationella dagstidningar, än mindre själva någonsin har gått och betalat inträde för att få se en rugby-match på plats.

Hur kommer det sig då att denna VM-final emotsågs med så stort intresse i England och att TV-sändningen fick ett sådant publikt genomslag? Syftet med denna artikel är försöka ge ett svar på det genom att dra upp några huvudlinjer i rugbysportens historia.

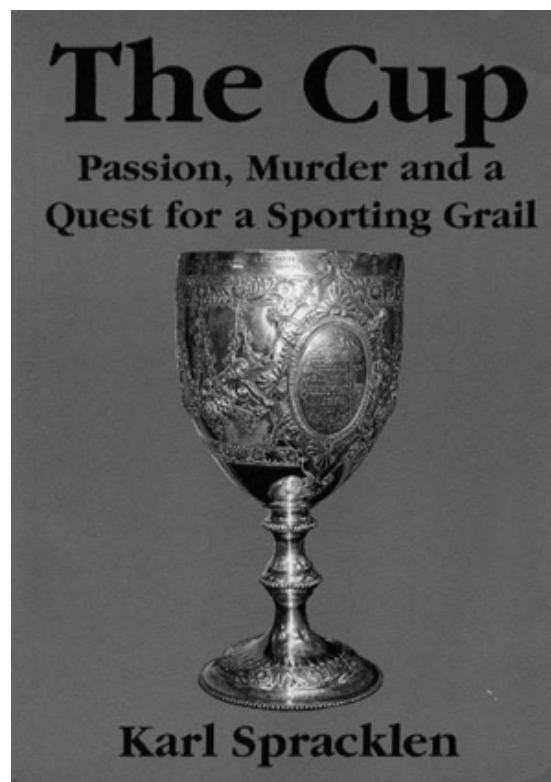
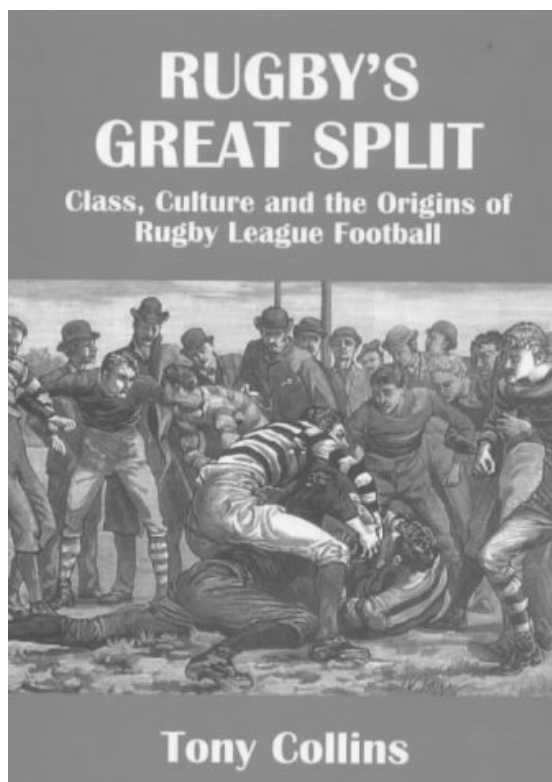
Rugbysporten växer fram

Helt centralt i detta sammanhang är att det sedan 1895 finns två konkurrerande rugbyligor i England, The Rugby Football Union och The Rugby Football League, i fortsättningen här benämnd Rugby Union respektive Rugby League. Hur uppkom denna splittring och vad är det som skiljer Rugby Union från Rugby League?

I de fotbollsspel som började förekomma vid Englands offentliga privatskolor ("public schools") under 1800-talets första decennier fanns element som skulle komma att känneteckna såväl associationsfotbollen ("soccer", i fortsättningen fotboll) som rugby. Att ta upp bollen och springa med den blev slutgiltigt accepterat och antaget vid förnäma Rugby School år 1842, där för övrigt den berömde pedagogen och idrottsivraren Thomas Arnold (1795–1842), huvudfigur i Thomas Hughes berömda ungdomsbok *Tom Brown's School Days* (1856, sv. övers. 1878, 3. uppl. 1916) och far till den likaledes berömde poeten och kulturkritikern Matthew Arnold, var rektor under åren 1827–1842. Den betydelse *Tom Brown's School* fick för rugbysportens popularisering skall nog inte underskattas; boken såldes i 11 000 exemplar bara under det första året (Collins 1998/2003, s. 5).

En bestämmelse som tillät att bollen framfördes med händerna upptogs formellt i Rugbyskolans fotbollsregler av år 1845. Detta var de allra första nedskrivna reglerna för fotboll och lagidrott över huvud taget och under de följande årtiondena antogs de även vid andra skolor.

De första rugbyklubbarna som bildats av under 1850- och 1860-talen bestod uteslutande av medelklassfolk och existerade enbart för sina medlemmars eget nöjes skull. Få, om ens några, åskådare såg dem spela och klubbarna ägnade litet eller inget intresse åt de som faktiskt såg på. Så sent som 1868 var det ingen av de 21 klubbarna i provinsen som tog inträde till sina matcher (Collins, s. 10). Bara ett par år senare, kring 1870, skedde dock något – nu började ett allmänt, offentligt intresse för rugby göra sig gällande bortom de smala kretsar som ditintills lärt sig spelet vid privatskolorna och sedan bildat egna klubbar. Detta intresse kanaliserades och odlades genom pressen, eftersom matchrapporter nu började förekomma i lokalavisorna, inte minst från de större matcherna mellan lag som i allt högre grad började ses som representanter för sin stad eller bygd (Collins, s. 12f). En sådan tillställning var den första matchen mellan Lancashire och Yorkshire 1870. Dock var det hela fortfarande mest en angelägenhet för medelklassen, bland såväl spelare som publik.

I sin briljanta bok om rugbysportens historia, *Rugby's Great Split. Class, Culture and the Origins of Rugby League Football*, gör Tony Collins (1998/2003) emellertid upp med den vedertagna uppfattningen bland idrottshistoriker som Richard Holt, att de rugbyspelande medelklassmännens utövade spelet av kärlek till spelets egen idé enligt något slags nobelt *gentlemen's agreement*, när de i själva verket satte en oerhörd prestige i att vinna – och att vinna till varje pris, vilket förde med sig ett avsevärt mått av våld och tjuvknep på spelplanen.

Detta vinna-till-varje-pris-etos är också kärnan i en läsvärd roman av Karl Spracklen, *The Cup. Passion, Murder and a Quest for a Sporting Grail*, som på basis av faktiska händelser skildrar tillblivelsen av Rugby Football Union och den underliggande klasskampen genom den välbeställda entreprenören Humphrey Whittle, som tar initiativ till bildandet av Chorley Rugby Football Club där han själv blir lagets hårdföre kaptän.

Bildandet av Rugby Football Union 1871

Det var vid ingången till 1870-talet som rugbysporten utvecklats och spridit sig i sådan grad att det blivit dags att bilda ett eget rugbyförbund, Rugby Football Union (RFU), som en motsvarighet till The Football Association (FA), som hade bildats redan 1863. Bildandet av RFU ägde rum den 26 januari 1871 på Pall Mall Restaurant på Regent Street nära Trafalgar Square. Representanter för 21 klubbar var närvarande vid mötet, som konstituerade RFU som en intresseorganisation för 32 klubbar i och kring London (Gent, s 6).

Två månader därefter, den 27 mars 1871, spelades den första landskampen, mellan England och Skottland vid Reaburn Place i skotska Edinburgh, med 20 man i varje lag som reglerna föreskrev. Året därefter, 1872, spelades första matchen mellan Oxford och Cambridge. Matchen mellan samma lag den 13 december 1875 kom att bli den första där antalet spelare i varje lag reducerats från 20 till 15, i syfte att få ett mer rörligt och publikvänligt spel. Matchen mellan England och Irland den 5 februari 1877 blev den första landskampen med 15-mannalag (*fifteen-a-side-code*).

The Rugby Football Union kom, liksom de övriga brittiska rugbyförbunden, Scottish Rugby Union (stiftad 1873), Irish Rugby Union (1879) och Welsh Rugby Union (1881), att hålla strängare på amatörreglerna än kanske något annat brittiskt idrottsförbund, beroende på att rugbysporten rekryterade såväl spelare som publik ”ur helt andra samhällsskikt än associationsfotbollen” (*Nordisk Familjeboks Sportlexikon* bd 5, s. 1269f). Fotbollen blev alltså snart en angelägenhet för arbetarklassen medan rugby vårdades av medel- och överklassen. Med undantag för mästerskapstävlingar mellan de olika grevskapen, county championships, förekom heller inga serier eller mästerskap utan endast vänskapsmatcher. Säsongens höjdpunkt var matcherna mellan lag från de fyra brittiska förbunden, särskilt matchen England–Skottland, som alltså spelats sedan 1871 (den första fotbollslandskampen, också den mellan England och Skottland, spelades året därpå, 1872).

Från Storbritannien kom rugbyspelet att sprida sig över hela det engelska imperiet och även andra delar av världen, till Nya Zeeland redan i början av 1870-talet men även till bland annat Tyskland och Frankrike under samma decennium.

Rugby som arena för klasskamp

I *Rugby's Great Split* redogör Tony Collins (1998/2003) på ett klart och koncist sätt för hur rugbysporten och dess interna strider inte bara återspeglade utan även bidrog till att dra upp gränslinjerna för det engelska klassamhället under den senviktorianska och tidiga edvardianska perioden, i och med att Rugby Union blev liktydigt med medel- och överklassen och Rugby League med arbetarklassen. Att ansluta sig till någon av de två organisationerna blev även ett sätt att demonstrera politisk och ideologisk tillhörighet.

Den grundläggande fråga som Collins söker besvara i sin bok är *varför* det med tiden kom att uppstå två former av rugby i och med bildandet 1895 av Northern Rugby Football Union, sedermera omdöpt till Rugby Football League.

Efter att Rugby Football Union bildades 1871 spred sig sporten till de nordengelska grevskapen. Här adopterades den hårdfört maskulina rugbysporten av gruv- och industriarbetare som ett uttryck för deras livsstil och blev i vissa områden, som Lancashire och Yorkshire, mer populär än fotboll. År 1877 startades Yorkshire Challenge Cup för klubbarna i trakterna kring Yorkshire och snart drog matcherna mer folk än FA-cupfinalen. Exempelvis skall semifinalen i 1878 års Challenge Cup ha dragit en publik på runt 10 000 (Collins, s. 23, 29). Alltmer pengar kom därigenom in i sporten eftersom man börjat ta betalt för inträdet.

Som en följd av denna utbredning och kommersialisering kom i november 1879 de första tecknen på oro angående förändringarna inom rugbysporten, då det kom till officiell kännedom att en välkänd Yorkshire-klubb skulle ha en betald spelare i sina led; i själva verket skall det ha handlat om ersättning för tågbiljetter (Collins, s. 35, 49ff). Svaret kom omedelbart från de styrandes håll i form av det allra första förbudet mot professionalism: alla utom rena amatörer förbjöds att medverka i Challenge Cup eller i någon annan match inom grevskapet. ”Professionell” blev nu i allt högre grad synonym med ”arbetarklass”, och medelklassledarna betraktade rent allmänt professionella arbetarklassmän, alltså de som på något som fick ersättning eller betalning när de spelade för ett lag, som prostituerade; en professionell medelklassman var närmast en självmotsägelse.

Det började nu jäsa alltmer i de norra rugbyleden och under 1886 uppkom en missnöjesdiskussion i Lancashire kring frågan om ersättning för förlorad arbetstid. Varför, frågade man sig, förvägrades rugbyspelare ersättning från sina klubbar för förlorad arbetsinkomst i samband med matchresor när fotbolls- och cricketspelare fick det? Det berodde på att de ledande, konservativa krafterna inom RFU, med säte i London och södra England, håll benhårt på amatörideologin; så hårt att de detta år, 1886, införde ännu hårdare amatörbestämmelser som ett svar på den ökande utbredningen i norr av klubbar där majoriteten av spelarna och publiken hade sin förankring i arbetarklassen. I grund och botten handlade det alltså inte om en konflikt mellan olika traditioner eller mentaliteter i norra respektive södra England, utan om en klasskonflikt – de ledande medelklassmännen inom Rugby Union i norr hade samma aversion mot professionalism och arbetarklassinflytande som de i söder (Collins, s. 68f)

Konflikten hårdnar

Två år därefter, 1888, samma år som den engelska fotbollsligan startade med sina professionella klubbar, kom det till öppen konflikt. Det året organiserade två promotorer inom cricketporten ett rugbylag bestående av engelska spelare för en rent kommersiell matchturné i Nya Zeeland och Australien. Även om det gick rykten om att spelarna fått sina kläder betalda var det bara en spelare, Jack Clowes från Halifax, som medgav att så var fallet. Clowes blev därigenom förklarad som professionell av RFU och förbjuden att spela rugby, ett beslut som dock snart drogs tillbaka eftersom en närmare undersökning av det finansiella arrangemanget runt turnéprojektet skulle ha dragit med sig betydligt finare folk i fallet, och att behandla män ur skilda samhällsklasser olika skulle ha avslöjat hyckleriet inom RFU eftersom det existerade former för ersättningar och belöningar även för de aktiva medelklassmännen (Collins, s. 73f).

Den tilltagande populariseringen ledde mot slutet av 1880-talet till att alltfler började efterlysa någon form av mer kontinuerligt seriespel. År 1889 lades exempelvis fram förslag till bildandet av en Yorkshire Football League, baserad på fotbollsligans organisationsformer. Trots motstånd från centralledningen i RFU kom ligan igång 1892 och blev en publiksuccé. Ordet ”league” ville man dock inte ha med från styrande RFU-håll eftersom det i alltför hög grad associerades med professionalismen inom fotbollen. Ligan fick

istället namnet Yorkshire Senior Competition (Collins, s. 78ff). Snart existerade ligor inom flera distrikt eller regioner, bland annat i Lancashire och Manchester. Oviljan från RFU-ledningens sida att öppna upp för professionalism gjorde dock att rugbysporten på flera håll fick se sig omsprungna av den mer oförbehållsamt expansiva fotbollen.

År 1893 började debatten om ersättningsfrågan inom rugby att nå kokpunkten eftersom rugbysporten vid denna tid nådde nya popularitetshöjder i norra England, med stora skaror betalande publik vid klubbmatcherna – samtidigt som spelarna inte tilläts ersättning för förlorad arbetsinkomst när de spelade bortamatcher. Någon ekonomisk redovisning förekom heller inte från RFU:s sida trots att avsevärda summor var i omlopp. Det var alltså uppenbart att många matcharrangörer tjänade ordentligt med pengar – pengar som inte kom spelarna tillgodo eftersom de förväntades vara, eller sträva efter att bli, amatöristiska ”gentlemen”. Förborgad här ligger alltså en annan, mer prosaisk förklaring till motståndet gentemot professionalism: en sådan ordning skulle innebära högre ersättning till spelarna och därmed mindre pengar för klubbarna eller andra arrangörer att behålla av publikintäkterna (Collins, s. 98). Yorkshire-klubbarna lade fram ett förslag som tillät en ersättning av sex shilling till de spelare som missade arbetet till följd av matchuppdrag, men RFU röstade ner förslaget och påbörjade i stället en omfattande uteslutning av klubbar i norr som man menade betalade spelare.

Utbredningen av rugbysporten ledde emellertid till att medelklassens män och deras amatörideal alltmer kom att trängas ut i marginalen. Klubbarna i Lancashire och Yorkshire inspirerades mer av den professionella fotbollen som den bedrevs under FA:s organisationsparaply än av amatörklubbarna i och kring London och dess närbelägna grevskap. Bland annat ansåg man sig alltså ha rätt att ersätta spelare för utebliven arbetsinkomst i samband med match på annan ort.

Den rådande ordningen, med ett rugbyförbund som fortfarande dominerades av folk från de tidigaste högreståndsklubbarna i London och södra England trots att de nu fanns fler klubbar och större publik i norra England, började nu bli ohållbar. Att RFU dessutom självsvåldigt höll sina styrelse- och kommittémöten på tider som passade folket från norr illa gjorde inte saken bättre. Allt detta ägde dessutom rum under en period som präglades av vidsträckta och inte sällan våldsamma klasskonflikter i de stora grevskapen Lancashire och Yorkshire. Rugbysporten kom därför att både präglas av och sätta sin prägel på klasskampen (Collins, s. 112).

Bildandet av Northern Rugby Football Union (Rugby League)

Den avgörande brytpunkten kom den 29 augusti 1895, då representanter för 20 klubbar från Yorkshire, Lancashire och Chesire vid ett möte på George Hotel i Huddersfield beslutade sig för att bryta sig ur RFU och bilda ett nytt rugbyförbund, Northern Rugby Football Union (NU), som 1922 döptes om till Rugby Football League. Denna nybildning skedde som ett direkt svar på RFU:s hot om att utesluta de klubbar som inte kunde bevisa sina amatörism. Det nybildade förbundet beslutade samtidigt om att tillåta ersättning till spelarna för förlorad arbetstid. Trots sin strävan efter jämlikhet och rättvisa hade NU:s ideologi

dock ingenting att göra med socialistiska läror; omvänt visade den socialistiska rörelsen litet intresse för rugbysporten eller NU. Det var RFU:s hårdnackade vägran att tillåta ersättning för förlorad arbetsinkomst som var drivkraften bakom NU, ingenting annat, menar Collins (s. 198f).

Efter splittringen 1895 började medelklassen att dra sig undan den kommersialiserade delen av rugbysporten. Samtida kommentatorer började snart klaga över att detta bidrog till en förråad ton och stämning, inte minst bland publiken (Collins, s. 200f). Ingen kunde dock förneka att forrådet av NU var en succé, med publiksiffror på över 20 000 efter att Yorkshire och Lancashire Cup dragits igång 1905. Med skapandet av NU upphörde dessutom de bråk mellan olika lags supportrar som var vanliga före 1895, menar Collins, som inte funnit belägg för ett enda supporterbråk under NU:s första femton år (s. 205f).

Att däremot oordningen och oroligheterna bland publiken ökade kan, menar Collins, ha berott på att de flesta matcher inom NU:s regi var konkurrensinriktade, i den meningen att de spelades endera för ligapoäng eller för fortsatt avancemang inom cupturneringar, något som i sin tur ledde till att spänningen och engagemanget ökade eftersom mycket stod på spel för de som identifierade sig med ett visst lag. Detta var en markant skillnad jämfört med sakernas tillstånd under den gamla RFU-regimen, då åtminstone fram till 1892 majoriteten av alla matcher var av vänskapskaraktär. I den nya NU-ordningen var det också inte sällan domaren som gavs skulden för felaktiga domslut om det gick dåligt för det egna laget. Aversionen mot domarna kan ha berott på att han betraktades som en auktoritet och att alltmer uppdämda känslor av frustration riktades mot honom. Att NU dessutom gav sig ut för att representera arbetarklassens spelare torde också ha skapat ökad tilltro bland arbetarklasssupportrarna till sin förmåga att kunna påverka spelet på planen – något som det dock inte gavs mer utrymme för nu än före 1895. Denna motsättning mellan höga förväntningar och krass realitet kan då tänkas ha fått sitt utlopp i en ilska som riktades mot domaren.

Landskampsutbytet sköttes emellertid fortsatt av det etablerade Rugby Union, även om förlusten av de norra klubbarna och andra som följde efter för att delta i den professionella rugbyliga under lång tid kom att återverka negativt på landslagets kvalitéer eftersom långt färre spelare nu var tillgängliga för landslagsspel; precis som i svensk fotboll under 1950-talet var det bara spelare med amatörstatus som tilläts ikläda sig landslagströjan. År 1899 möttes första gången England och Australien i en landskamp, varvid Australien, måhända signifikativt, slog England med 13–3 i en match som spelades på Sydney Cricket Ground.

Sedan 1897 anordnade Rugby League också en egen turnering, Challenge Cup, och från säsongen 1901/02 en serie med 30 lag, som dock inte möttes allihop. Den första internationella matchen under den nya regimen spelades 1904 vid Wigan, mellan England och ”*Other Nationalities*”.

13-mannalag

År 1906, föddes den nya, moderna rugbyligan inom ramen för NU genom att antalet spelare i laget reducerades från 15 till 13, samtidigt med att ett par andra regeländringar infördes.

Att reducera manskapet till 13 spelare var något som hade varit uppe till förslag redan kring 1893, eftersom det ansågs kunna skapa ett ännu mer publikvänligt spel, vilket kunde behövas i den alltmer hårdnande konkurrensen från fotbollen, där bollen hela tiden var i spel och inte fastlåst i klungor av spelare som i rugby. Från RFU:s sida var man dock inte beredd att genomföra denna regeländring eftersom man såg det som en eftergift till den snabba spelstil som utvecklats av de mer vältränade arbetarklassspelarna i norr – samtidigt som fysisk tuffhet, uttryckt i bland annat klungspel, var ett ideal inom medelklassen, så länge det skedde i ett utbyte medelklassmän emellan, vill säga, eftersom det då sågs som ett bevis på deras starka karaktär och utvalda ledarroll i imperiebygget (Collins, s. 92-97, 124f). Våldsamheter i möten mellan lag från olika samhällsklasser ansågs däremot som stridande mot klasssystemets ”naturliga” ordning; om ett arbetarklassdominerat lag gav sig på ett medelklasslag och nedkämpade dem med våld, vad skulle det inte kunna förebåda utanför spelplanen... Nej, aggressionshandlingar från arbetarklasshåll ansågs bara legitima när de utfördes inom ramen för ett nationalistiskt, rasmässigt eller imperialistiskt syfte, definierat av de styrande medelklasspersonerna inom rugbysporten. Klasstrukturen kom därigenom även att betinga synen på maskulinitet och våld inom sporten: handlingar som uppfattades som manliga och karaktärsdanande inom ramen för en medelklasskontext tolkades annorlunda när de utfördes av representanter för arbetarklassen.

Effekten av spelarreduceringen och övriga regeländringar 1906, som innebar att spelet inom NU mer kom att likna den amerikanska varianten av rugbyfotboll där utnyttjandet av bollen i öppet spel premieras framför den fysiska kampen om att vara i besittning av den samma, var omedelbar: redan under de två första veckorna av säsongen 1906/07 gjordes över 800 poäng, vilket med stor marginal var nytt NU-rekord (Collins, s. 210ff). Alla var dock inte lika tillfreds med dess förändringar. Ett sydafrikanskt lag organiserat inom Rugby Union och på turné i England 1906 tog i samband middagsbjudningen efter sin match mot Yorkshire tillfället i akt att förlöjliga den nya varianten av rugby, medan tidningen *The Times* tyckte att rugby enligt NU var en ”osammanhängande [incoherent] parodi på rugby.

Den professionella formen av rugby upptogs även i andra länder, först i Australien och Nya Zeeland 1907, snart också i Wales, där NU dock aldrig fick samma status som i Australien, där den professionella ideologin på samma sätt som i USA bättre passade den relativt unga och expansiva nationen. Det så förtalade Northern Union stod nu alltså helt plötsligt i centrum för en världsomspännande revolution inom rugbysporten (Collins, s. 221). Sedan 1908, då ”Australien Kangaroo” besökte England för första gången, har Australien också spelat landskamper mot England i samma form som cricketsportens ”testmatcher”. Även i Frankrike övergick många klubbar under 1930-talet till denna form av rugby; 1935 spelades den första landskampen mot England.

Den förhärskande amatördeologin inom RFU gav emellertid upphov till ännu en stor-konflikt 1908. Det året gästades Storbritannien för första gången av ett lag från Australien, som vann 25 av de 31 matcher de kom att spela. Det faktum att spelarna i det australiensiska laget erhöll tre shilling som ersättning för sina utgifter ledde emellertid till att Skottland vägra spela mot dem, under förevändning att de var professionella, vilket många av dem snart också blev: vid hemkomsten anslöt sig 13 av de australiensiska spelarna till det året innan (1907) bildade Rugby League – detta som en protest hur de som spelare behandlades inom RFU, där de inte bara förvägrades ersättning för förlorad arbetsinkomst ens om de blev skadade utan också var tvungna att själva köpa sin spelarutrustning och betala för sina matchresor, trots att Rugby Union i Australien var en mycket lönsam affär (se <http://www.nrl.com.au/thegame/history.cfm>).

År 1922 bytte man namn från Northern Rugby Football Union till The Rugby Football League. Då hade året innan, 1921, Harold Buck blivit den första spelare att betinga ett övergångspris på 1 000 pund. Ett annat märkesår för Rugby League är 1927, då finalen i Challenge Cup – den professionella rugbysportens förnämsta trofé är Rugby League Challenge Cup – för första gången sändes i radio (av BBC). Den första match i Rugby League som televiserades var cupfinalen 1948 mellan Wigan och Bradford. År 1949 var det inte mindre än 95 050 betalande åskådare – utsålt – som såg cupfinalen mellan Bradford och Halifax. I 1954 års final, mellan Warrington och Halifax, översteg publik-siffran 102 000.

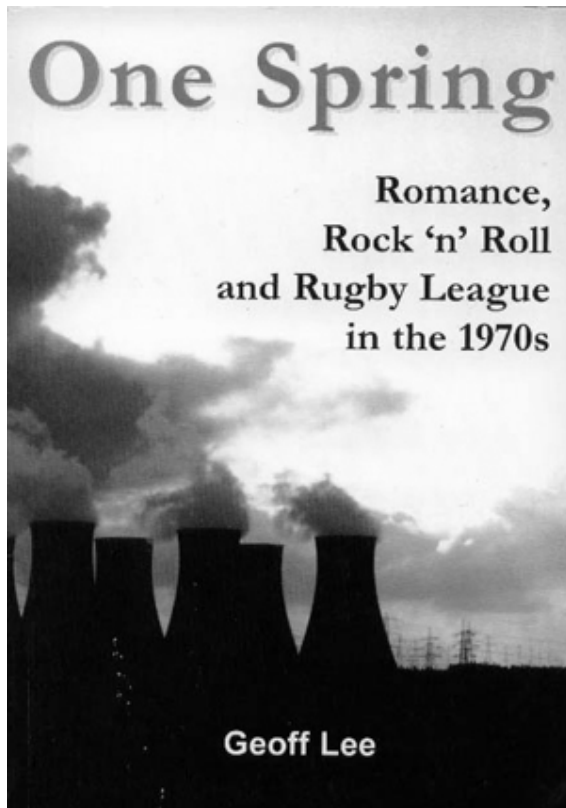
Samma år, 1954, arrangerades i Frankrike den första världsmästerskapsturneringen i regi av Rugby League, varvid England slog värdlandet i finalen på Parc des Princes, Paris. År 1992 var det 73 631 betalande som såg Australien besegra England vid VM-finalen på Wembley.

Kampen för en rättvisare mediebevakning

Professionella Rugby League tycks alltså kunna uppvisa en succéhistoria. Så är emellertid inte fallet. Tony Collins är förvisso full av beundran för den nordengelska arbetarklassrugby, manifesterad i Rugby League, och dess hårda men framgångsrika kamp för ett system som passar dem bättre än det som representerades av Rugby Union (s. 231 ff). Dock tycks Rugby League och dess ”*thirteen-a-side-code*” aldrig ha riktigt fångat den engelska nationen på samma sätt som Rugby Unions ”*fifteen-a-side-code*”. Detta kommer klart till uttryck i det svala intresset för Rugby League från medias sida jämfört med deras betydligt mer omfattande täckning av Rugby Unions aktiviteter.

Detta är någonting som sedan länge kommit att uppröra Rugby League-fansen. Redan 1976 inlämnades en petition till BBC där man klagade på BBC:s favorisering av Rugby Union och krävde såväl en förklaring från BBC som en förändring till det bättre. Då detta inte skedde gjordes år 2001 ett nytt försök med en utökad petition, denna gång utsänd till en mängd aktörer inom press, radio och TV. Denna kamp för en mer rättvis behandling från medias sida i förhållande till det favoriserade Rugby Union, både i kvalitativ och kvantitativ bemärkelse, beskrivs utförligt av Ray Gent (2002) i boken *The Petition*. Gent

visar här övertygande hur en aversion gentemot Rugby League tycks genomsyra de flesta rikstäckande medier i England, hur de behandlas med en nedlåtande attityd som enligt Gent gränsar till förtal och ren förföljelse. Gent ser detta som en förlängning av den Londonbaserade medelklasselitens försök att bekämpa arbetarklassutbrytarna i norr.

Att det är denna London-elit som i hög grad äger och dominerar de stora mediebolagen, och därigenom har en hegemonisk definitionsmyndighet över den engelska populärkulturen, torde till viss del kunna förklara varför Rugby League behandlats så snålt av etermedia, medan Rugby Union-matcher kommit i åtnjutande av ett intresse som inte riktigt står i proportion till dess faktiska (lägre) grad av popularitet (Whannel 1992, s. 17). Det är Rugby Union som av hävd representerar det engelska gentryideal vilket kommit att bli en del av den engelska nationalidentiteten och som laddas när helst tillfälle ges i samband med stora och nationellt prestigefyllda medieevenemang – inte den nordengelska arbetarklasskultur som förknippas med Rugby League. Kopplingarna mellan Rugby League och arbetarklassen är också ett bärande tema i

en roman av Geoff Lee, *One Spring. Romance, Rock 'n' Roll and Rugby League in the 1970s*, där de intertextuella referenserna till och allusionerna på rockkulturen är legio genom att personerna har getts namn som John, Paul, George, Mick och Keith.

Förändringarnas år: 1995

Precis hundra år efter den upp slitande splittringen i två rugbyfalanger, 1995, kommer nästa stora, strukturella förändring inom rugbysporten. Detta år kommer nämligen att präglas av två stora händelser.

1. World Cup i Sydafrika

För det första världsmästerskapen för Rugby Union i Sydafrika, ett evenemang som kom att markera slutet på den idrottsliga bojkotten av landet sedan det utestängts från OS 1964 till följd av sin apartheidpolitik. Efter att fria, demokratiska val hållits 1994 och Nelson Mandela valts till president, var Sydafrika välkommen tillbaka in i den internationella idrottsgemenskapen. Detta världsmästerskap, där Sydafrika till slut stod som segrare efter att på övertid ha besegrat Nya Zeeland med 15–12 i finalen på Ellis Park i Johannesburg,

kom också att symbolisera försöken att ena nationen Sydafrika och skapa en ”regnbågsnation” där människor av alla färger hörde till.

Sydafrikas lagkapten Francois Pienaar tar emot Webb Ellis trophy ur Nelson Mandelas hand: "No greater moment, 24 June 1995 – the President thanked me for what the team had done for the country. 'No, sir, thank you for what you have done for the country', I replied."

Av mycket stor betydelse var att president Nelson Mandela, själv i sina ungdoms dagar utövare av "the noble art of self defence", dvs. boxning, öppet och klart identifierade sig med det tidigare så rassegregerade sydafrikanska rugbylandslaget, "the Springbok team", som han utnämnde till symbol för hela det nya, demokratiskt rasblandade Sydafrika (trots att laget bara innehöll en svart spelare). TV-bilder på Mandela som hälsade på spelarna gick ut över hela världen och den nyvalde presidenten missade inte ett tillfälle under turneringens gång att framhålla lagets succé som en indikator på de positiva och dynamiska förändringar som ägt rum i landet.

Världsmästerskapet och rugbylandslaget var alltså penseln med vilken man för omvärldens medier målade upp det nya, politiska landskapet i Sydafrika (Steenveld & Strelitz 1998). "Ett lag, en nation" var också det för en gångs skull allt annat än ihåligt klingande slagordet i PR-kampanjen inför turneringen, även om studier i efterhand har visat att de nationella gemenskaps känslor över rasgränserna som genererades genom landslagets framgångar var av mer övergående karaktär och inte en tillräckligt stark plattform i sig för byggandet av en ny, kollektiv självidentitet på lång sikt (Boyle & Haynes 2000, s. 150).

Lagkaptenen i det sydafrikanska laget, Francois Pienaar, berättar i en intressant och spännande självbiografi, *Rainbow Warrior*, öppenjärtigt om spelet bakom mästerskapsku-

lisserna, om sin personliga vänskap med Mandela och om den sydafrikanska rugbys snabba förfall åren efter den historiska triumfen.

Den nationella laddning och prestige som Rugby Union tycks äga i England till följd av sitt medelklassursprung och sin anciennitet kom klart till uttryck i de engelska mediernas rekordstora bevakning av 1995 års världsmästerskap i Sydafrika, där alla de förment klassiska engelska dygderna nostalgiskt lyftes fram och häftades fast på det engelska laget – så länge det gick bra, vill säga (Tuck 2003).

2. Rugby Union slopar amatörbestämmelsen

Den andra stora händelsen inom rugbysporten år 1995, var Rugby Unions beslut att släppa det alltmer krampaktiga taget om amatörideologin och tillåta professionalism. Efter återkommande revideringar av amatörreglementet kom The International Rugby Football Board (IRFB, grundat 1886) fram till att det enda sättet att behålla kontrollen över rugbyn var att förklara den ”öppen”. Alla restriktioner rörande betalning och ersättning som tidigare omgärdat de lag som var ansluten till Rugby Union lyftes nu bort genom beslutet av IRFB i Paris den 26 augusti 1995 – alltså strax efter det att världsmästerskapen i Sydafrika avslutats. Som Pienaar visar i sin bok var dock spelarvärvningarna och kampen om medierättigheterna till en framtida proffsliga redan igång före och under turneringen.

Det mest lyckade avtalet i den engelska rugbys historia är, enligt Rugby Unions hemsida, det som ingicks 1996 med Rupert Murdoch-ägda TV-bolaget BSkyB (som även äger rättigheterna till fotbollens Premier League), vilket resulterat i att drygt en miljard kronor pumpats in i rugbysporten och avsevärt bidragit till att hålla England kvar på världstoppen. Jonny Wilkinson, exempelvis, tjänar runt tio miljoner om året, varav en tredjedel i form av lön från sin klubb Falcons och resterande två tredjedelar i form av sponsorkontrakt som inte vore lika lukrativa om det inte vore för den omfattande medieexponering och därmed offentliga synlighet hans sport nu kommer i åtnjutande av genom kontraktet med BSkyB.

Just beslutet av IRFB att för första gången arrangera ett eget världsmästerskap 1987, i Australien och Nya Zeeland, torde ha bidragit till att det kommersiella trycket på Rugby Union ökade och till slut framtvängde ett slopande av amatörregeln. Turneringen vanns för övrigt av Nya Zeeland som hemma på Eden Park i Auckland finalslog Frankrike med 29–9. Det andra världsmästerskapet hölls i Storbritannien och Frankrike 1991. Australien vann finalen mot England med 12–6 på rugbyhelgedomen Twickenham utanför London, där Rugby Union arrangerat rugbylandskamper sedan 1910 (bara ett fåtal hemmalandskamper har spelats på annat ställe). Världsmästerskapet i Sydafrika 1995 var alltså det tredje i ordningen. År 1999 arrangerades det fjärde världsmästerskapet i rugby, återigen i Storbritannien och Frankrike. Australien finalvinner över Frankrike med 35–12 på nya, magnifika Millennium Stadium i Cardiff, Wales. Det femte världsmästerskapet, år 2003, är det som inleder denna artikel. (År 1998 slopades för övrigt också ”Football” i The International Rugby Football Board, som nu blev till IRB.)

Medan det tidigare hade varit så att den som spelat i Rugby League blev portförbjuden på livstid från Rugby Union (med undantag för en kort, patriotisk samarbetsperiod under 2:a världskriget), innebar professionaliseringen 1995 att lagen inom Rugby Union började

försöka värva stjärnspelare från Rugby League, något som Ray Gent tar som ett exempel på hyckleriet inom Rugby Union och dess skamlösa plagiat av Rugby Leagues innovationer (Gent, s. 7).

I sin bok *Midnight Rugby* ger sportjournalisten och Rugby Union-anhängaren Stephen Jones (2001) på tidningen *Sunday Times* en intressant inblick i Rugby Unions smärftfulla förändringsprocess och organisationens oförmåga att, när beslutet om professionalism väl var taget, dra fördel av den nya, kommersiella ordningen, vilket kom att leda till år av kaos till följd av inkonsekventa beslut och interna strider mellan ”traditionalister” och ”modernister” under perioden 1995–2000. Jones levererar en svidande kritik mot de reaktionära krafter inom Rugby Union som så länge motarbetade övergången till professionalism och därmed också en välbehövlig popularisering av Rugby Union och rugbysporten – rugby har rent generellt erhållit litet utrymme i de engelska tabloidernas sportsidor jämfört med fotboll och cricket. Jones samtidiga slakt av amatörideologin och hyllande av gamla dagars Union-rugby är dock på många sätt motsägelsefull, eftersom han menar att rugby, för honom liktydigt med Rugby Union-modellen, är på väg att sälja ut sina rötter och traditioner.

Det är alltså inte professionalismen i sig som Jones kritiserar i sin bok, utan de eftergifter till ett öppnare spel som gjorts efter 1995 genom diverse regeländringar, att jämföra med NU:s ändringar av sitt spelsystem och övergång till 13-mammanlag. Rugby enligt Union-modellen är inte längre ett spel för riktiga män, menar Jones, utan har blivit alltmer urvattnat och, underförstått, feminiserat för att passa de nya kommersiella intressen – media, sponsorer och annonsörer – som vill ha ett mer publikvänligt spel utan klungspelets ideliga fastlåsningsar. Enligt Jones är det dock just i det traditionella spelsystem som genom åren odlats av Rugby Union som charmen – läs: den fysiska kontakten och hårdheten – ligger i rugbysporten; eller som han skriver i samband med de brittiska mästerskapen år 2000: ”In England’s two home games in the 2000 Championships against Ireland and Wales, the forward confrontation had declined so far as to be almost unopposed. /.../ England’s game, and those of many other teams, were with every moment looking more like rugby league and less like the rugby we know and love.” (2001, s. 232). (Om studier kring Rugby Union och maskulinitet, se Fitzclarence & Hickey 2001 och Pringle 2001)

Det är för övrigt just Jones som får ta emot den starkaste kritiken av Ray Gent för sitt, som Gent uppfattar det, inkvisitionståg i sina spalter gentemot Rugby League (Gent, s. 52).

Även Francois Pienaar, som själv blev proffs i engelska Saracens RFC, ger i sin bok en inblick i den nya, professionella Rugby Union-ordningen, som han liksom Jones både hyllar (det gav honom och andra möjlighet att byta lag för att tjäna pengar på sin sport) och kritiserar (den fina lagmoralen och den tidigare så starka ”en för alla, alla för en”-mentaliteten i det sydafrikanska landslaget eroderar snabbt till följd av att spelarna bara får sina individuella kontraktsvillkor för ögonen).

Avslutning: Myten om Webb Ellis

Det hör till historien, och till mytbildningen kring rugbysporten i allmänhet och Rugby Union i synnerhet, att den pokal som segrarna i världsmästerskapet får lyfta heter ”Webb Ellis trophy”. Enligt Tony Collins (s. 6f) är detta förbundet med den kanske största myten eller legenden, i betydelsen lögnen, i hela den brittiska idrottshistorien.

Det är som bekant segrarna som skriver historien. Enligt rugbys egen historieskrivning, materialiserad och stadfäst i en minnestavla som restes vid Rugby School år 1900, var William Webb Ellis elev vid nämnda skola då han en dag år 1823 bröt mot de inofficiella regler som sade att bollen bara fick föras vidare med foten, genom att plötsligt börja framföra bollen i händerna. Eller som det heter i *Nordisk Familjeboks Sportlexikon* av år 1943, band 5, s. 1269:

I de under första hälften av 1800-talet i Englands public schools förekommande fotbollsspelen finner man element ur såväl associationsfotbollen som rugby. Den senare spelformen kan härledas till 1823, då en av Rugbyskolans lärjungar, William Webb Ellis, under en fotbollsmatch efter att ha fångat bollen med händerna i strid med de då gällande reglerna (som föreskrev frispark) rusade rätt mot motståndarens mållinje. En bestämmelse, enligt vilken detta tilläts, upptogs 1846 i skolans fotbollsregler och övertogs under de följande årtiondena även av andra skolor.

Enligt Collins finns det inte en enda vederhäftig källa som styrker att denna händelse ägt rum så som här beskrivits. Sant är att reglerna vid Rugby ursprungligen inte tillät att bollen bars med händerna, men vid tidigt 1830-tal hade detta blivit tillåtet. Det går inte att belägga vem som först gjorde det, däremot att det gjordes i enlighet med det gamla folkliga fotbollsspelet. Om någon skall tillerkännas äran av att ha lagt grunden till rugbysportens handbaserade spel så är det, menar Collins, Jem Mackie, en elev som blev omtalad för sina kvaliteter som handspelare under slutet av 1830-talet. Strax därefter, 1842, blev spel med händerna formellt tillåtet.

Webb Ellis namn blev första gången lanserat år 1877, och sedan återigen 1880, av Matthew Bloxham, en gammal elev (”old boy”) som var angelägen om att bevisa att fotbollsspelet enligt Rugbymodellen var unikt och inte en utlöpare av den traditionella, regellösa folkfotbollen. Vid sidan av Bloxhams skrivelser finns emellertid inte Ellis nämnd i någon som helst skrift om Rugbyvarianten av fotboll publicerad före 1895. Just det året genomfördes nämligen en utredning av Old Rugbeian Society om spelets ursprung – en utredning som godtog Bloxhams version som sanningsenlig.

Varför gjorde man det? Det har framhållits att Rugbyanhängarna hade ett behov vid denna tid, alltså kring 1895 och den samtidiga splittringen av rugbygemenskapen och spridningen av associationsfotbollen, av en heroisk hjälte av Carlyle-mått till vilken man kunde härleda spelets ursprung. Collins menar dock att myten enligt Bloxham och uppfinningen av Webb Ellis-traditionen kom att fylla en bredare funktion än så både för skolan Rugby och för de styrande inom Rugby Union.

Skolan Rugby hade 1876 slutat att spela mot andra skolor efter en serie förluster, under förövändning att deras motståndare använde sig spelare som inte var elever vid sina respektive skolor (först två decennier senare återupptogs matchutbytet med andra skolor). Webb Ellis-myten tillät Rugbyskolan att göra något den inte förmådde på spelplanen, nämligen att åter förfakta överhöghet, baserad på anciennitet, bland privatskolorna i förhållande till sina mer framgångsrika efterbildare.

Kanske ännu viktigare för den allmänna uppfattningen av rugbysporten var att man genom Webb Ellis-myten kunde förankra rugbymodellen som någonting åtskilt från den plebejiska folkfotbollen. Genom Webb Ellis-myten kom spelet enligt Rugby att framstå som någonting mer originellt och exklusivt än fotbollen, som en egen skapelse av den medelklass som vid denna tid var upptagen med att just skapa fritidsmässiga tillflyktsorter [recreational havens] för sig självt vid sidan av den rådande, idrottsliga masskulturen.

Detta förklarar varför myten togs upp med sådan beredvillighet och varför den ditintills rådande historieskrivningen, enligt vilken rugby var den äldsta av alla brittiska idrotter, med en solid förankring i folkfotbollen, så snabbt kom att kastas på sophögen. Ty enligt det nya diktatet från Old Rugbeian Society år 1895 hade rugbyspelet ingen sådan folklig förankring. Inte minst viktigt i sammanhanget är att Webb Ellis-myten därigenom kom att bli ett vapen i händerna på Rugby Union i deras strävanden att undergräva legitimiteten för Northern Union i samband med den formella splittringen 1895, eftersom det nu ansågs bevisat att rugbyspelet var medelklassens egendom. Enligt den nya historieskrivningen av år 1895 var det istället associationsfotbollen som var en utlöpare av folkfotbollen eftersom det var detta Webb Ellis var sysselsatt med att spela när han på eget bevåg istället valde att plocka upp bollen och framföra den med händerna, och därmed ge upphov till en helt ny idrott.

Nu är det 2004, rugbysporten lever vidare och myterna med den.

Litteratur

- Boyle, Raymond och Richard Haynes (2000): *Power Play. Sport, the Media & Popular Culture*, London: Longman 2000.
- Collins, Tony (1998/2003): *Rugby's Great Split. Class, Culture and the Origins of Rugby League Football*, London: Frank Cass.
- Fitzclarence, Lindsay och Christopher Hickey (2001): "Real Footballers Don't Eat Quiche. Old Narratives in New Times", *Men and Masculinities*, Vol. 4, No 2 / October.
- Gent, Ray (2002): *The Petition. Rugby League fans say "Enough is Enough"*, Manchester: The Parris Wood Press.
- Jones, Stephen (2001): *Midnight rugby. Triumph and shambles in the professional era*, London: Headline.
- Lee, Geoff (2002): *One Spring. Romance, Rock 'n' Roll and Rugby League in the 1970s*, Manchester: The Parris Wood Press.
- Nordisk Familjeboks Sportlexikon* (1943), band 5.
- Pienaar, Francois (1999): *Rainbow Warrior*, London: CollinsWillow.

- Pringle, Richard (2001): "Competing Discourses. Narratives of a Fragmented Self, Manliness and Rugby Union", *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 36, No 4.
- Steenveld, Lynette och Larry Strelitz (1998): "The 1995 Rugby World Cup and the politics of nation-building in South Africa", *Media, Culture & Society*, Vol. 20, No 4.
- Tuck, Jason (2003): "The Men in White. Reflections on Rugby Union, the Media and Englishness", *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 38, No 2.
- Whannel, Garry (1992): *Fields in Vision. Television Sport and Cultural Transformation*, London. Routledge.

Hemsidor

Rugby Football League (UK)

<http://www.rfl.uk.com/Templates/RFLDefault.asp?modeID=&RFLMode=&Pkey=&CompName=>

Rugby Football Union

http://www.rfu.com/index.cfm/fuseaction/RFUHome.Simple_Detail/StoryTypeId/26/SectionId/43

National Rugby League (Australien)

<http://www.nrl.com.au/thegame/history.cfm>